

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE, PODNEBJE IN ENERGIJO
AGENCIJA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA OKOLJE

ARSO POTRESI

SPREHOD PO POTRESNI LJUBLJANI

Ina Cekić

maj 2025

0 LJUBLJANA PRED POTRESOM

Ljubljana je bila pred potresom leta 1895 provincialno avstrijsko mesto. Takrat je v 1.373 hišah živel 31.221 civilnih prebivalcev. Nemško govorečih je bilo po uradnih podatkih 21,5 %. Ljubljana je v tistem času premogla 6 štirinadstropnih hiš, 77 trinadstropnih, 264 dvonadstropnih, 437 enonadstropnih in največ (598) pritličnih hiš.

V središču mesta je leta 1861 prišla plinska razsvetljava, kanalizacija pa šele leta 1890. Veliko hiš ni imelo vpeljane kanalizacije, zato so bili higieni pogoji za življenje v mestnem središču dokaj klavni.

Stavbe na Marijinem (danes Prešernovem) trgu in na začetku Sv. Petra ceste (danes Trubarjeve ceste) pred potresom. Vir: Zgodovinski arhiv Ljubljana.

Portreti meščanov (vir dLib)

00 POTRES

Zima med letoma 1894 in 1895 je bila dolga, z veliko snega. Konec marca se je začelo deževje in na Barju so bile poplave. Velika noč je bila leta 1895 v sredi vremensko nestabilnega aprila. Na veliki petek, 12. aprila, je bilo sončno in vroče, vendar je že naslednji dan močno deževalo, zato so bile odpovedane velikonočne procesije. Na veliko nedeljo, 14. aprila, je zopet posijalo sonce. Meščani so lep sončen dan zaključili brez javnih zabav in zvečer šli zgodaj k počitku.

Ob 23.17 po lokalnem času so se tla močno stresla. Opazovalci pravijo, da je glavni potres trajal 23 sekund. Seizmologi njegovo lokalno magnitudo ocenjujemo na 6,1, medtem ko je bila največja intenziteta VIII—IX EMS-98.

V potresu je umrlo najmanj 21 ljudi, od tega trije v središču Ljubljane. Smrtne žrtve potresa so bile v naseljih Bizovik, Črnuče, Horjul, Ježica, Karolinska zemlja, Rudnik, Spodnje Gameljne, Šiška, Vodice, Zapuže, Zgornja Šiška ter neimenovanem kraju v občini Vino. Večina žrtev je umrla med samim potresom ali zaradi njegovih posledic, nekaj pa se jih je ponesrečilo pri čiščenju ruševin. Točnega števila ranjenih ne poznamo, bilo pa jih je veliko. Med njimi je bila žena deželnega glavarja Otona Detele.

Za Ljubljančane je bila noč težka, polna panike in tesnobe, jutro je pokazalo posledice potresa. »Kakor po bombardmentu«, kot se je izrazil vojni minister Krieghammer ob prihodu v Ljubljano.

Potres v Ljubljani, vir ARSO.

1 SLOVENSKI TRG

Današnji Slovenski trg z Miklošičevim parkom je nastal po potresu. Tudi današnje Dalmatinove ulice ni bilo, tam je bil ograjen frančiškanski vrt.

Deželna (civilna) bolnišnica na Ajdovščini je bila v potresu hudo poškodovana, zato so jo morali podreti. Med potresom se je v njej, v več oddelkih, nahajalo 400 bolnikov. Opeke in omet so padali na bolnike, pogumne sestre usmiljenke pa so jih evakuirale na vrt. Stavba za duševne bolnike je ostala nepoškodovana. Po potresu so bolnišnico preselili na Zaloško cesto. Novi trg pred sodno palačo pa so uredili v varno točko za umik okoliških stanovalcev. Trg je bil načrtovan kot park. Zanimivost je, da imajo vse vogalne stavbe okrasne stolpiče – navdih zanje je župan Hribar dobil v Pragi.

Današnja Dalmatinova ulica po potresu. Vir Narodni muzej.

2 PREŠERNOV TRG – TRUBARJEVA ULICA

Takratni Marijin (danes Prešernov) trg, Sv. Petra cesta (danes Trubarjeva ulica) in bližnja okolica so sodili med bolj poškodovana območja Ljubljane.

Brzjavni urad na Slonovih ulicah (danes Čopova) je kljub poškodbam hitro začel 24-urno obratovanje. Med prvimi obvestili sta prispeli opozorili iz Zagreba in Trsta, da so številni kriminalci že na poti, »kateri upajo v Ljubljani veliko dobiti... Torej, občinstvo, pozor!«

Hiše na Trubarjevi ulici so utrpeli resne poškodbe. Da bi preprečili kraje in zaščitili imetje občanov, so oblasti na ulice postavile oborožene stražarje.

Zelo poškodovane so bile vse cerkve, razen stolnice, na kateri je čez nekaj dni spet začel zvoniti veliki zvon. Ostali zvonovi zaradi poškodb zvonikov niso smeli zvoniti. Na frančiškanski cerkvi je bila poškodovana notranjost (stene, freske, strop) in tudi fasada; oba zvonika so morali porušiti, s strehe sta padla kovinska angela, kamnito piramido pa je zasukalo. Porušiti so morali tudi drugo nadstropje frančiškanskega samostana.

Ozka in visoka Paulinova hiša s 115-imi stopnicami, je potres presenetljivo prestala skoraj nepoškodovana.

Mayerjeva hiša v Trubarjevi ulici, fotograf W. Helfer. Vir NUK

Trubarjeva ulica. Vir Narodni muzej

Wolkova ulica. Vir Narodni muzej.

Pogled na frančiškansko cerkev in Trubarjevo ulico. Vir Narodni muzej.

Marijin (danes Prešernov) trg. Vir Narodni muzej.

3 KONGRESNI TRG – VEGOVA ULICA – NARODNI MUZEJ

Kongresni trg ima danes enako obliko, kot v času potresa. Takrat so v parku rastle kostanji. Vegova ulica je bila takrat ožja in so jo po potresu spremenili.

Takoj po glavnem potresu se je na Kongresnem trgu zbralo okoli tisoč prestrašenih ljudi. Odhajali so naprej na druge odprte prostore, predvsem na mestne trge in v Tivoli, k Švicariji. Popotresi so se vrstili celo noč. Ljudje so bili panični in zbegani, vročično so molili in čakali jutro.

Zjutraj se je pokazalo, da je večina zgradb okrog Kongresnega trga močno poškodovana, posebej pa deželni dvorec (današnja Univerza), ki so ga morali delno podreti.

Nedaleč od tod, v deželnem muzeju Rudolfinum (današnji Narodni muzej) je potres poleg stavbe poškodoval tudi muzejske eksponate. Muzej je naročil fotografa, da evidentira škodo.

Na Kongresnem trgu so oblasti hitro uredile eno izmed razdeljevalnic hrane. Poveljevala ji je baronica Heinova.

V stavbi višje realke na Vegovi ulici je leta 1897 začela delovati prva potresna opazovalnica v Monarhiji. Zanj je skrbel profesor Albin Belar.

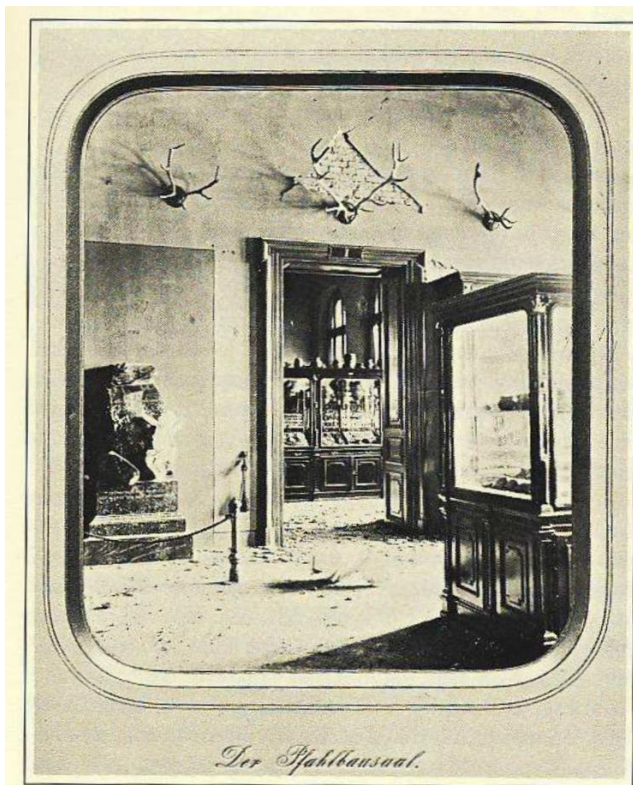
Kavarna Krapeš v Zvezdi. Vir Zgodovinski arhiv Ljubljana.

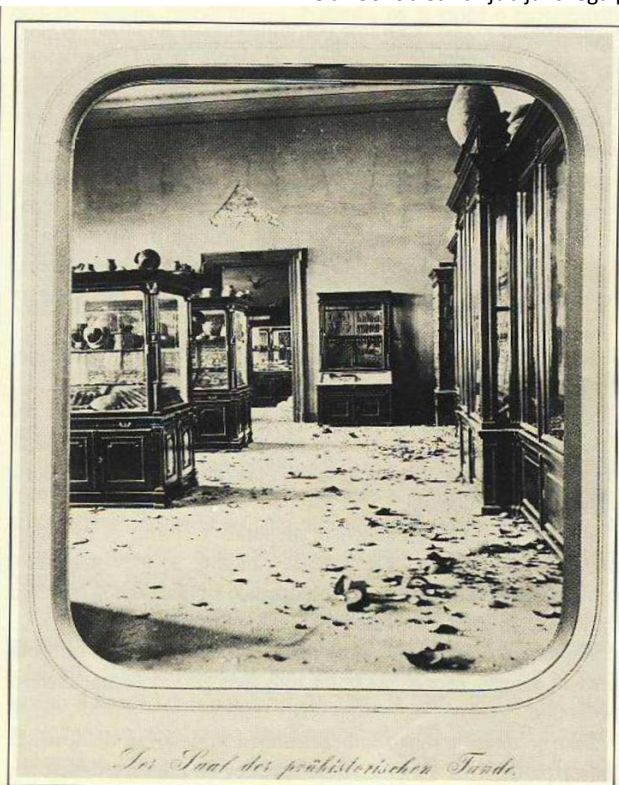
Poškodovana stavba Kazine. Vir NUK.

Vir NUK.

1. Pogled v dvorano z barjanskimi najdbami in na prevrnjeni kip Carla Deschmanna
Foto: iz arhiva Narodnega muzeja

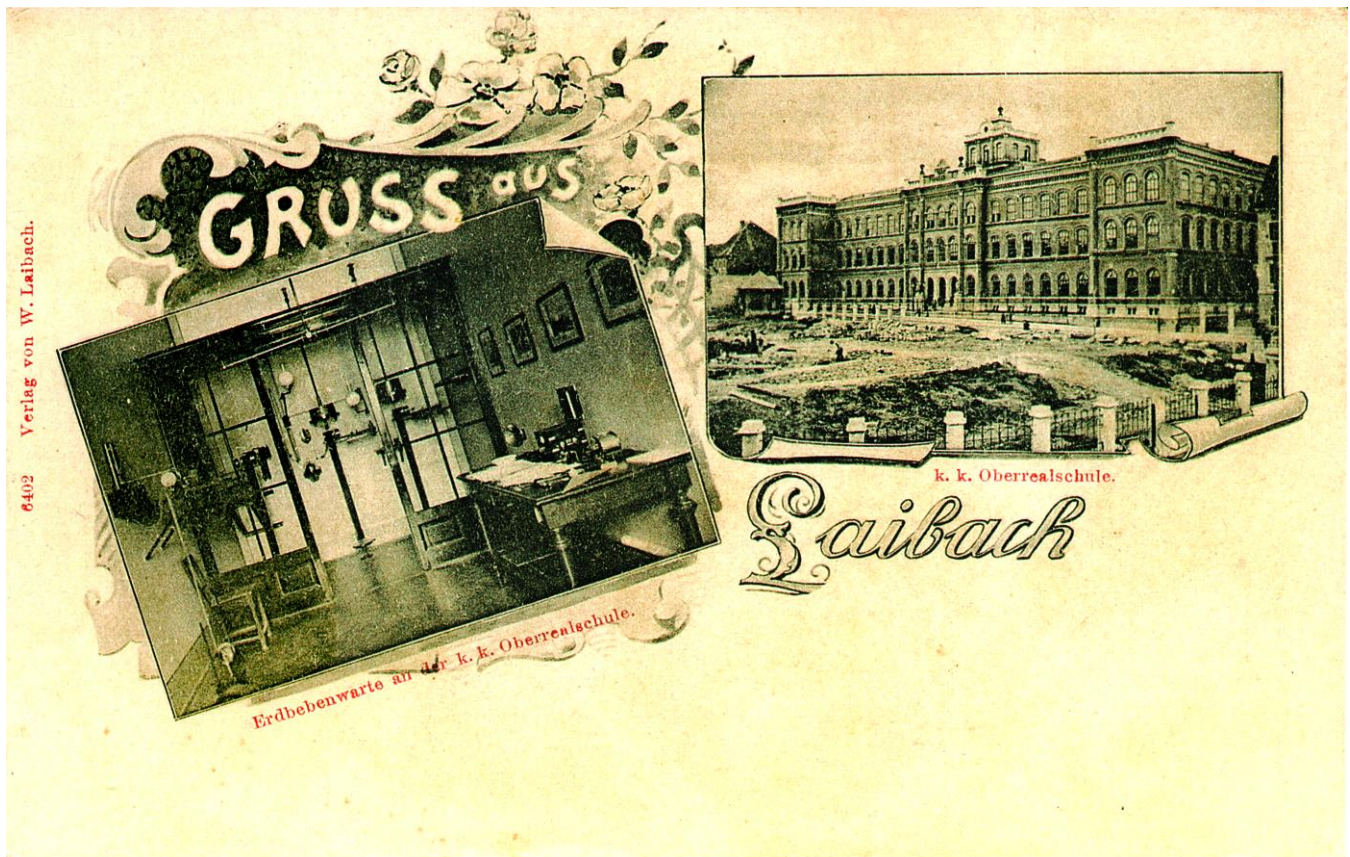

2. Pogled v dvorano z najdbami iz železne dobe
Foto: iz arhiva Narodnega muzeja

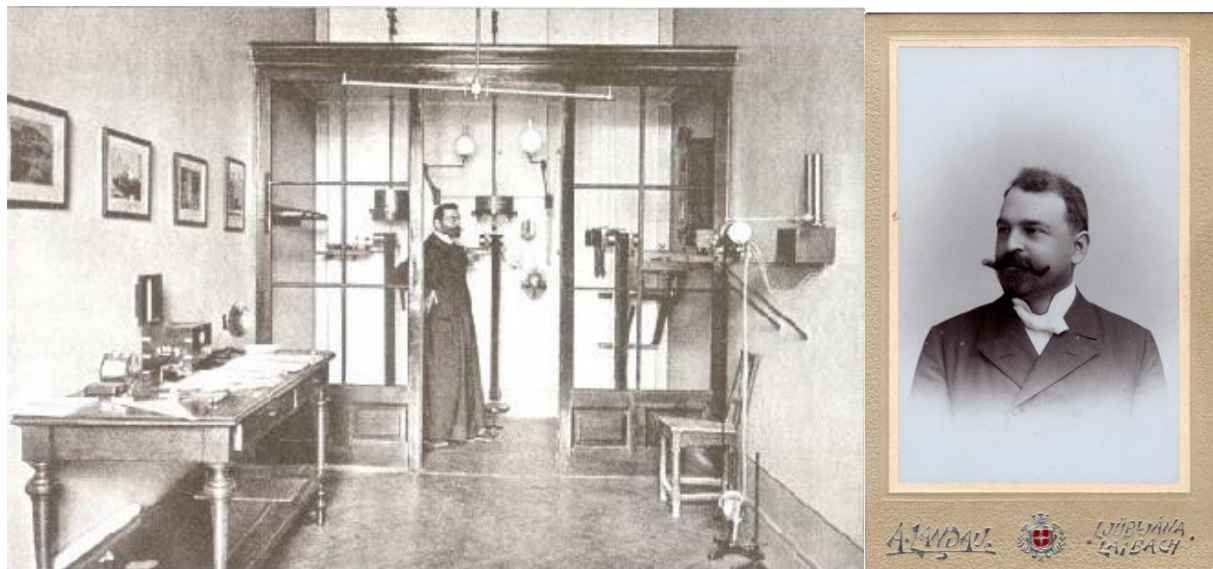
Narodni muzej (Rudolfinum). Vir Stare, Poškodbe arheoloških zbirk, ARGO 1991.

Vegova ulica. Vir Narodni muzej.

Razglednica iz popotresnega časa, višja realka in potresna opazovalnica. Vir ARSO.

Albin Belar, pionir slovenske seizmologije, v prostorih prve potresne opazovalnice. Vir ARSO.

4 NOVI TRG – NUK – SAZU

Območje današnjega Novega trga, kjer danes domujeta NUK in SAZU, je bilo v preteklosti večkrat poškodovano v potresih.

Potres 26. marca 1511 se je zgodil ob idrijskem prelomu in je najmočnejši potres v Sloveniji, za katerega imamo pisne vire. Takrat je bil Lontovž na Novem trgu palača kranjskih deželnih stanov. Ohranjeni so zapisi sej, v katerih so opisani škoda in dogajanje v Ljubljani. Zelo veliko nam o potresu povedo tudi pisma kranjskega deželnega vicedoma Jurija pl. Egkha.

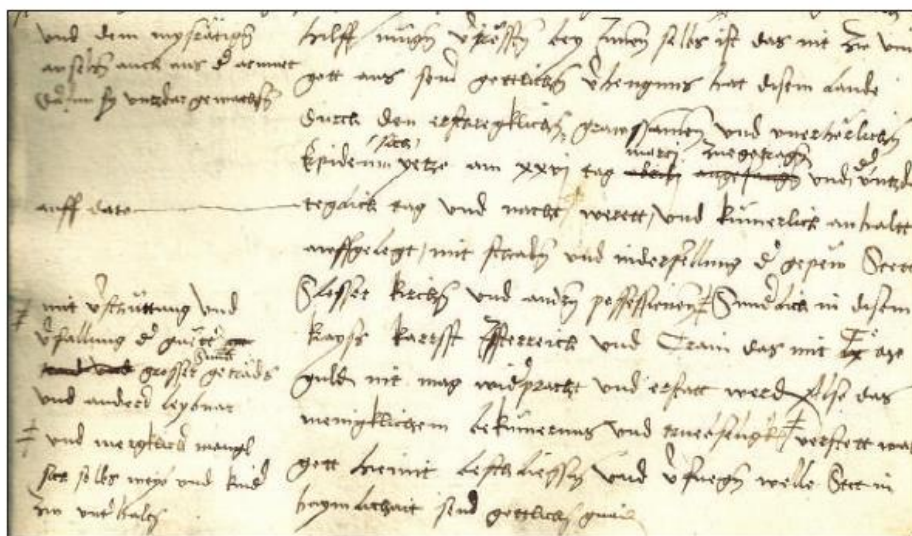
Potres 14. aprila 1895 je dvorec Lontovž (danes SAZU) tako razdejal, da so del stavbe ob Salendrovi ulici podrli do tal. Poškodovan je bil tudi knežji dvorec, današnji NUK. Ta je imel obliko črke U, s fasado obrnjeno na Gosposko ulico.

Prestrašeni prebivalci so bežali na Turjaški (danes Novi) trg, od tam na Kongresni trg ali v Krakovo. Čeprav so v strahu puščali prižgane luči in plin, na srečo ni bilo požarov.

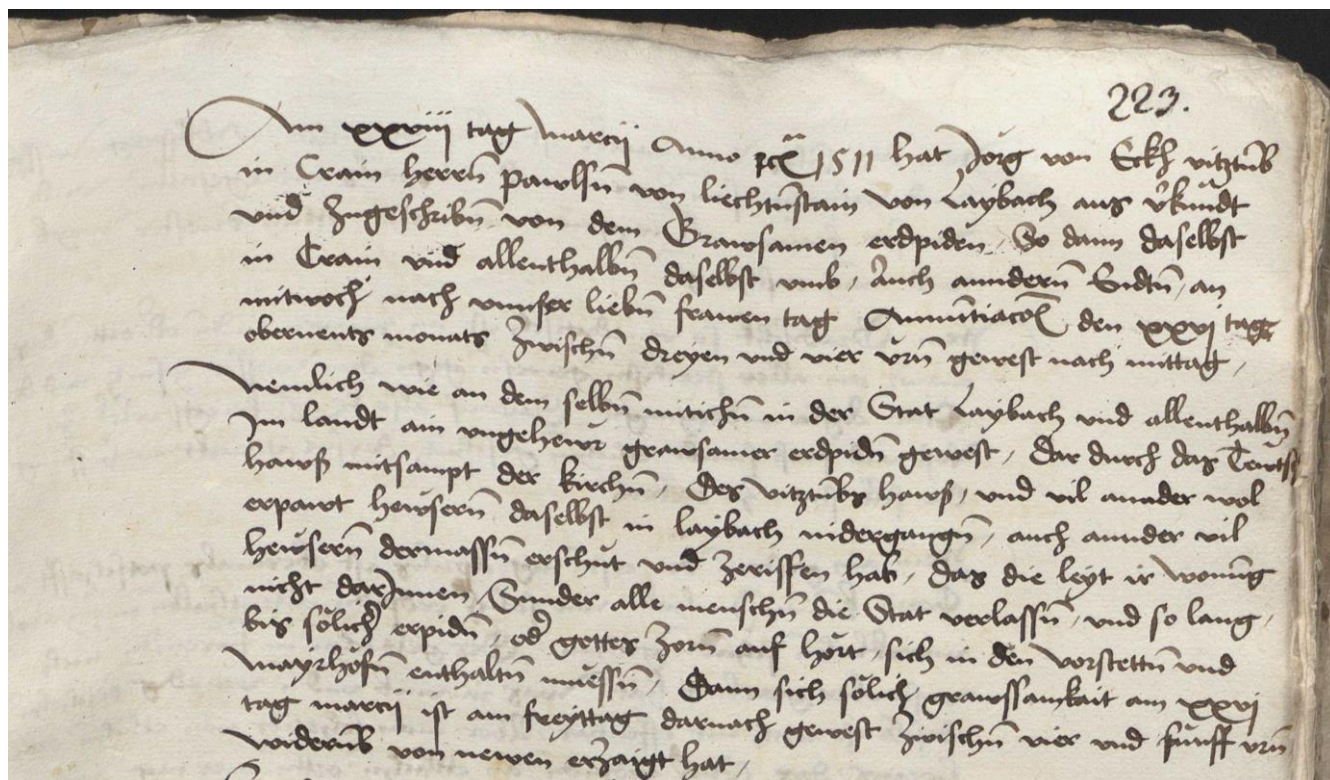
Zanimivost: po potresu 1895 je bil na dimniku Lontovža najden napis, ki govori o potresih leta 1511 in 1845.

Knežji dvorec (levo) in stari Lontovž (desno). Vir Zgodovinski arhiv Ljubljana.

Zapisnik seje deželnih stanov o škodi po potresu 1511. Vir Arhiv RS.

Poročilo o potresu 26. marca 1511, ki ga je sestavil kranjski deželni vicedom Jurij pl. Egkh. Vir Bayerische Staatsbibliothek.

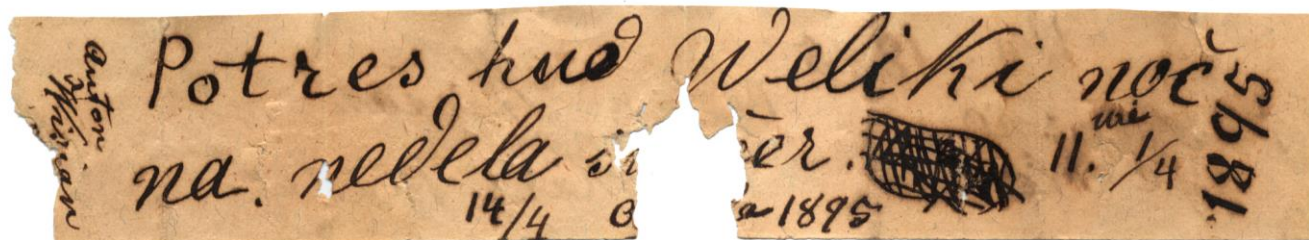
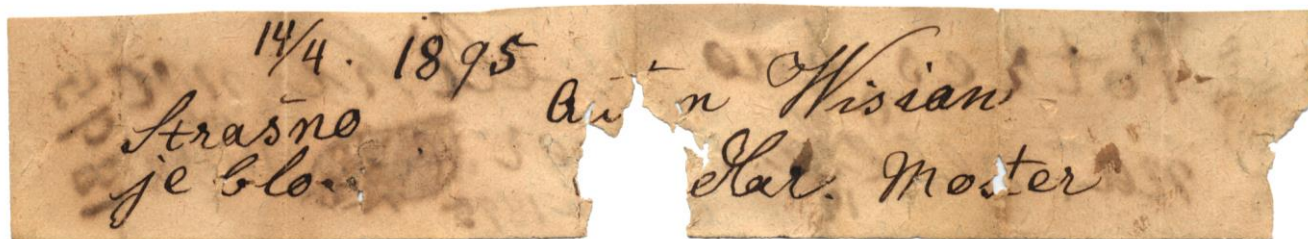
Knežji dvorec po potresu 1895. Vir Mestni muzej Ljubljana.

5 KRIŽANKE – MESTNI MUZEJ

Okolica Križank je bila zaradi potresa 26. marca 1511 močno prizadeta. Skupaj s cerkvijo se je podrla palača nemškega viteškega reda, kot tudi vicedomova hiša in številne dobro grajene hiše v Ljubljani. Podrlo se je in razpokalo tudi osem stolpov in del takratnega mestnega obzidja.

Ljubljansko mestno obzidje. Vir: Mestni muzej Ljubljana.

Listič z zabeležko o hudem potresu v Ljubljani leta 1895: »Potres hud Weliki noč na nedela svečer. ...«
strani: »Strašno je blo.« Vir Mestni muzej Ljubljana.

Na drugi

Zasilna kuhinja na prostem »prek Šikca« na Vegovi ulici blizu Križank. Vir Zgodovinski arhiv Ljubljana.

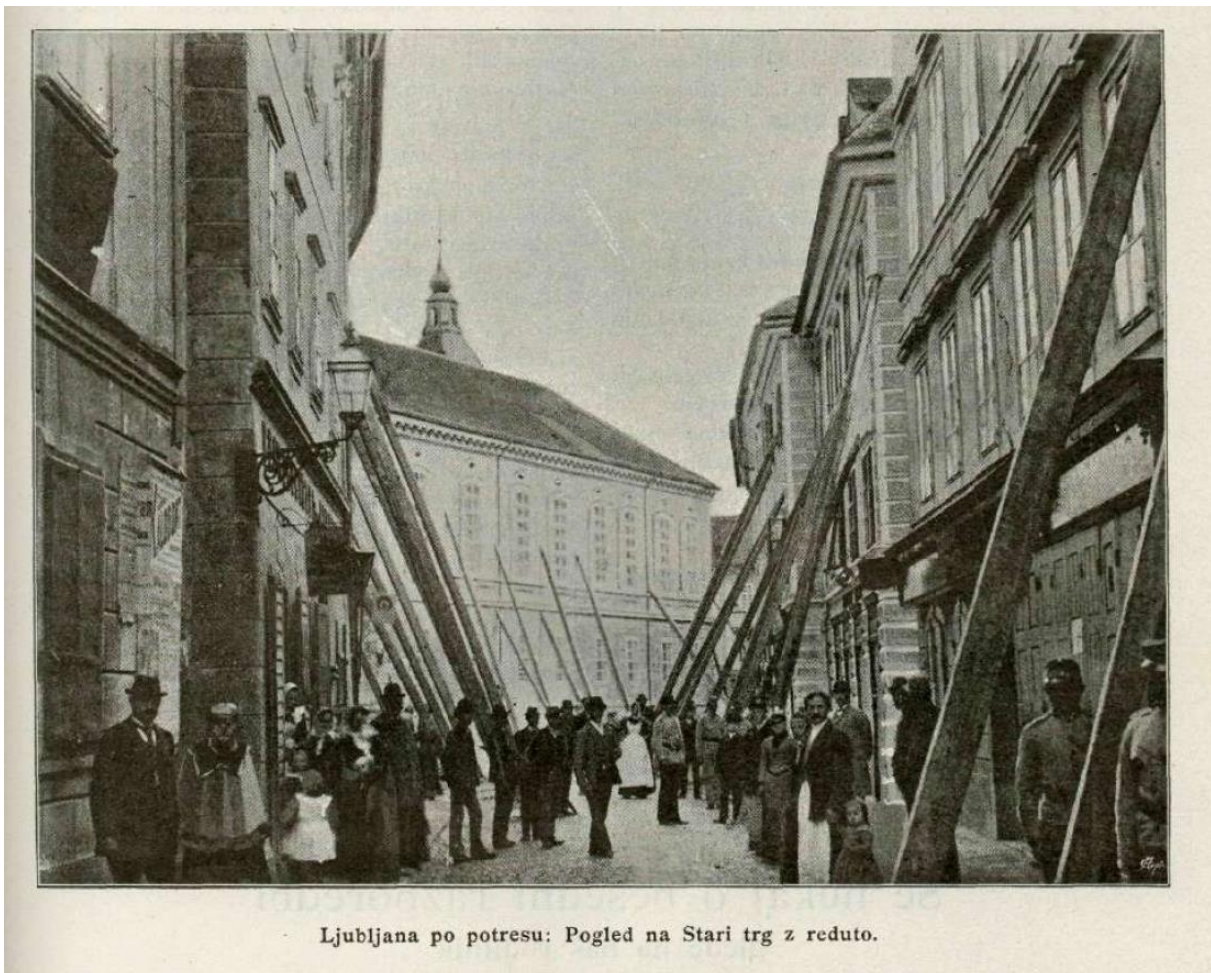
Posledice potresa 1895 na Gosposki in Salendrovi ulici. Vir Narodni muzej Slovenije.

6 STARI TRG – LEVSTIKOV TRG – NABREŽJA – TRNOVO

Nabrežja Ljubljanice so bila takrat še neutrjena in razmočena. V potresu so bila močno poškodovana. Bolj prizadet je bil levi breg (aluvij). Na Šentjakobski cerkvi sta bila poškodovana oba zvonika, iz enega je celo padel zvon. Bližnja cerkev sv. Florjana pa je imela mnogo manjše poškodbe, ker stoji na trdi podlagi. Tudi na trnovski cerkvi sta bila poškodovana oba zvonika.

Sodno poslopje na Žabjaku je bilo zelo poškodovano.

Šotorišča so bila urejena v Krakovem in Trnovem. Zaradi mrzlega in deževnega vremena je bilo življenje v šotorih neprimerno, zato so nemudoma začeli graditi barake za deložirance iz porušenih hiš. Podjetnik Jakopič, oče slikarja Jakopiča, je mestnim oblastem za prenočevanje posodil 200 sodov za zelje.

Ljubljana po potresu: Pogled na Stari trg z reduto.

Vir Dom in svet, 1895

Gornji (Sv. Jakoba) trg. Vir Narodni muzej.

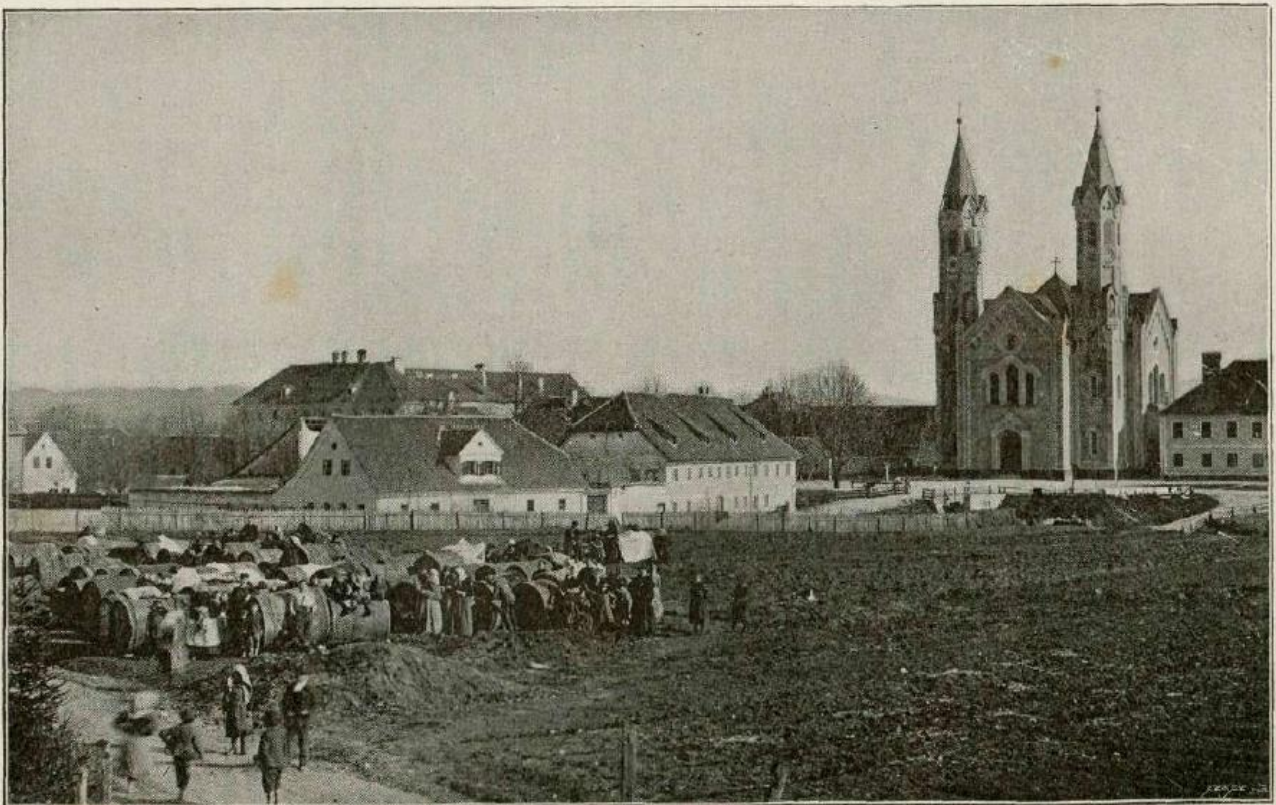
Levstikov trg in Šentjakobska cerkev. Vir NUK.

Žabjak. Vir NUK.

Karlovška cesta. Vir NUK.

Bivanje v sodih ob ljubljanskem potresu. (V Krakovem.)

Zasilna bivališča v Krakovem. Vir Dom in svet 1895.

Gallusovo nabrežje. Vir Zgodovinski arhiv Ljubljana.

7 MESTNI TRG – STRITARJEVA ULICA

Zelo močno poškodovano Stritarjevo, takrat Špitalsko, ulico so po potresu leta 1895 precej spremenili. Bila je ozka in vegasta, kar je oviralo reševalnim vozovom dostop na Mestni trg in od tam globlje v staro Ljubljano. Z novim urbanističnim načrtom so zarisali novo, širšo ulico in hkrati omejili največjo dovoljeno višino stavb.

Stritarjeva (Špitalska) ulica. Vir Narodni muzej Slovenije.

Stritarjeva ulica. Vir NUK.

Stritarjeva ulica. Vir NUK.

S tem zaključujemo naš sprehod po potresni Ljubljani.

Upamo, da ste izvedeli veliko novega.

Ob slovesu samo še to: potresa ne moremo ne napovedati, ne preprečiti, lahko se nanj ustrezno pripravimo. Poskrbite za to, da bo vaše življenjsko okolje doma in v službi varno!

Pri ustvarjanju vodnika po potresni Ljubljani smo uporabili gradivo iz fondusov Agencije Republike Slovenije za okolje, Arhiva Republike Slovenije, Bayerische Staatsbibliothek, Mestnega muzeja Ljubljana, Narodne in univerzitetne knjižnice, Narodnega muzeja Slovenije in Zgodovinskega arhiva Ljubljana.

Vsem se zahvaljujemo za pomoč in sodelovanje.

Povezava do elektronske različice brošure:

